

Posudok na habilitačnú prácu

PhDr. Pavla Doležalová, Ph.D. : *Nová Astrea. Překlad s výkladem nejen o Seladonovi a nových Arkádách.* Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2017, 237 strán.

Vecné kritériá:

- Relevantnosť témy pre daný odbor

PhDr. Pavla Doležalová, PhD. predložila k habilitačnému konaniu knihu, ktorá je kritickým vydaním a komentovaným prekladom dosiaľ v českom prostredí nepublikovaného francúzskeho diela zo začiatku 18. storočia *Nová Astrea (La Nouvelle Astrée)*, anonymnej skrátenej verzie slávneho pastorálneho románu Honorého d'Urfé zo začiatku 17. storočia. D'Urfého *L'Astrée* sa stala prototypom ľúbostného, pastorálneho, galantného, dobrodružného, precízneho, iniciačného a i. románu pre francúzsku, ale širšie aj pre európsku literatúru na niekoľko storočí (minimálne do začiatku 19. storočia), pre svoj mimoriadne veľký rozsah (podľa vydání cca. 3000 resp. 5000 strán) sa však do prekladových verzií dostala len vo fragmentoch a v Európe kolovali najmä jej skrátené podoby, z ktorých najucelenejšou je verzia, preložená a komentovaná Pavlou Doležalovou. Už z tohto jednoduchého výpočtu faktov je zreteľná relevantnosť autorkinho literárneho a prekladateľského počínu pre romanistickú a širšiu čitateľskú obec aj pre obohatenie výskumu francúzskej literatúry v českom (aj v slovenskom) prostredí, kde literatúra starších období, najmä predklasicistického obdobia je stále pomerne vzácna.

- Precíznosť, jasnosť a zreteľnosť formulácie problému

Pavla Doležalová k téme navyše pristúpila s vedeckou serióznosťou, hĺbkovou literárnohistorickou, literárnoteoretickou aj translatologickou znalosťou problematiky a pritom aj s ohľadom na širšie (nielen akademické) využitie svojho výskumu, keďže podstatnou súčasťou jej práce je preklad. Ten je popri všetkej vedeckej erudícii v predhovore, v ďalších sprievodných štúdiách, v poznámkach pod čiarou a po nepochybne náročnej lingvistickej, štylistickej, historickej, kultúrno-literárnej interpretácii originálneho textu „neakademický,“ súčasný, zrozumiteľný a čitateľsky prítiažlivý. Autorke sa tak podarilo spojiť do jedného celku vysoko erudovaný prístup vo výklade a objasnení okolností vzniku

a fungovania dôležitého európskeho (francúzskeho) literárneho fenoménu – pastorálny, preciózny román (o ktorom sa na viacerých miestach možno až trochu pričasto zmieňuje ako o mŕtvom žánri a kladie si otázku o jeho relevancii v súčasnosti) – s jeho predstavením dnešnému živému čitateľovi 21. storočia. Usiluje sa teda o taký prístup k staršej (francúzskej) literatúre, aký vo svojej tvorbe presadzoval napríklad na Slovensku Jozef Felix (Dante, Villon a i.) a aký v českom prostredí v súvislosti s W. Shakespearom presadzuje Martin Hilský.

- Prínos práce

Na základe uvedeného je prínos práce jednoznačný už v samotnom presnom predstavení dodnes nepreloženého/neinterpretovaného diela v domácom prostredí aj s využitím najnovších poznatkov francúzskej a inej zahraničnej odbornej literatúry.

Metodologické a formálne kritériá:

- Adekvátnosť zvolenej metódy

Zvolená metóda, teda kombinácia literárnohistorického, kulturologického, translatologického aj lingvistického prístupu pri predstavení kontextu aj interpretácie textu je adekvátnou resp. jedinou možnou metódou ako priblížiť staršie literárne dielo v dobových historických súvislostiach aj v modernej perspektíve a zodpovedá zahraničným (francúzskym) prístupom k analýzam diel, ktoré sa označujú ako *édition critique*.

- Úroveň spracovania

Celok knihy Pavly Doležalovej je na vysokej vedeckej úrovni s použitím bohatej, aj najaktuálnejšej sekundárnej literatúry, ale zároveň s originálnym vlastným prístupom, ktorý sa viditeľne prejavuje v sprievodných textoch, no možno ešte viditeľnejšie v samotnom diele v českej podobe, kde vedecké znalosti poslúžili čistému, štylisticky aj jazykovo vybrúsenému, krásne plynúcemu modernému prekladu bez rušivých momentov v podobe modernizácií, naturalizácií či archaizácií. Jediná malá „výčitka“ z mojej strany sa týka počtu a podoby poznámok pod čiarou v preklade. Niektoré z nich sú nadbytočné (napr. poznámka č. 139 o Vestálkach, či poznámka č. 142, ktorá je ironickým autorským komentárom), resp. poznámky týkajúce sa prekladateľských riešení by mohli tvoriť súčasť sprievodnej kapitoly. Autorka možno uvažuje o publikovaní tohto prekladu aj v menej

odbornom vydaní – myslím, že záujem čitateľov by oň bol – v takom prípade by som odporučila zvážiť množstvo poznámok pod čiarou a miestami aj ich znenie.

Toľko k prekladu. Teraz niekoľko poznámok k sprievodným štúdiám, o ktorých zámerne nechcem povedať, že tvoria „jadro“ práce, pretože jadrom a výsledkom práce je preklad, a práve na jeho kvalite veľmi dobre vidno celú autorkinu vedeckú znalosť problematiky. Sprievodné štúdie – literárnohistorický *Úvod* a viaceré kapitoly za prekladom v časti III *Překlad jako výklad* a IV vytvárajú vcelku plastický celok, ktorý osvetľuje problematiku z rôznych strán – literárnohistorickej, genologickej, prekladovej, interpretačnej a na záver aj intertextuálnej. Sú síce radené možno mierne chaoticky: translatologická úvaha o úlohách prekladu na s. 123-137 je trochu príliš široká aj príliš všeobecná; záverečná 4. časť o intertextových súvislostiach románu a rôznych moderných Arkádiách v literatúre 20. storočia - *Čarovný vrch* Thomasa Manna, hra Toma Stopparda *Arcadia* a i. – je veľmi zaujímavá, no mohla byť podrobnejšia a umiestnená inde, keďže nové Arkádie figurujú aj v titule knihy.

Dôležité však je, že celok a z neho vyplývajúci v závere formulovaný metodologický zámer jasne svedčia o schopnostiach a precíznom prístupe autorky, vrátane naplnenia formálnych požiadaviek, akými sú jazyková úroveň výkladu, práca s citáciami a bibliografickým aparátom.

Za prínosné považujem najmä pasáže z podkapitoly *Kritické pochopení, soběstačný výklad*, kde autorka uvádza (aj prekladá) pasáže z d'Urfého *L'Astrée*, interpretuje ich na pozadí novšej verzie a kriticky komentuje zmeny na úrovni jazyka, ale najmä na úrovni kultúrno-sociálnych kódov správania a dospieva k mnohým zaujímavým konštatovaniam o viac či menej skrytom psychologickom a filozofickom rozmere diela (napr. psychologická analýza postavy Galatey, s. 168 alebo intelektuálnej diskusie medzi Seladonom a druidom, s. 157)

Dovolím si však na záver vysloviť aj zopár kritických poznámok. Okrem už spomínaného trochu nejasného radenia kapitol mi v autorkinom výklade chýbali určité aspekty týkajúce sa interpretácie románu a najmä ústrednej mužskej postavy Seladona (Céladon) v českom prostredí, o ktorom sa autorka v práci nezmieňuje (uvádza len nájdený rukopis fragmentu originálu v Kroměříži). V slovenskom, maďarskom a myslím, že aj v českom prostredí je totiž toto meno – či literárny aj neliterárny mužský typ známy, jeho interpretácia je však iná. Používa sa v spojení „starý seladón“, teda milovník,

sukničkář, zvodca, čiže takmer podobne ako iný literárny typ - Don Juan. Pri čítaní *L'Astrée* aj výkladu Pavly Doležalovej však vidíme, že vo francúzskom pastorálnom románe ide o presne opačné vlastnosti postavy – verný, oddaný až krajne poslušný milovník. Zaujímalo by ma teda, či autorka neskúmala, ako sa mohla táto odlišná interpretácia dostať do nášho prostredia, a či neexistujú aj nejaké české prepisy či možno skôr paródie d'Urfého románu alebo jeho skrátenej verzie. Podobne by ma zaujímalo, či možno vystopovať kriticko - parodickú reflexiu románu v neskoršej francúzskej aj svetovej literatúre. Hoci autorka sa čiastočne tejto problematiky dotýka, venuje sa len možným modernizáciám.

Uvedené poznámky sa však týkajú len čiastkových a doplňujúcich aspektov práce. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že Pavla Doležalová vo svojej knihe preukázala schopnosti vedecky, samostatne a tvorivo spracovať náročnú problematiku z oblasti staršej francúzskej literatúry pomocou všetkých dostupných metodologických a jazykových prostriedkov.

Habilitačná práca spĺňa požiadavky kladené na úroveň habilitačných prác v odbore francúzska literatúra a preto ju rozhodne odporúčam prijať na habilitačné konanie

Otázky do diskusie:

1. Aké sú (ak existujú) možné interpretácie a kritické či parodické nadväzovania na starú alebo novú *Astreu* českom prostredí?
2. Ako sa téma d'Urfého románu a jeho novšej verzie prejavila vo francúzskom (európskom) divadle a v prípadnej parodickej literatúre?

V Bratislave, 6. novembra 2022

Doc. PhDr. Jana Truhlářová, CSc

Univerzita Komenského

Bratislava